

SPOMIN – ZA NAZAJ, POGLED – ZA NAPREJ

Miloš F. Kobal

VICEVERSA je oživila. Naj se ob tem spomnimo njenih začetkov kot vzpodbudo za njeno ponovno in – upajmo – dolgotrajno izhajanje.

Ima pa svojo zgodovino.

Sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja smo se na Psihiatrični kliniki zavzeto vlučevali v raziskovanje. Takrat sta za raziskovalno področje obstajala kot del obsežne birokracije širša republiška usmeritev in ožje strokovno področje raziskav za zdravstvo in socialno varstvo. Pri obeh je psihiatrija sodelovala. V republiški usmeritvi smo se vključili v projekt z nazivom “nevrobiologija”, v področni pa nastopili z nekaterimi manjšimi raziskavami, od katerih se mi zdi še danes koristna pridobitev osnovnih nevropsiholoških testov.

Ob psihiatrijo so se obregnili takratni vodilni organizatorji in ji omalovažujoče očitali, da ne dosega pričakovanih rezultatov in da nima v javnost sporočenih strokovnih objav. Bil sem jezen in užaljen, saj smo bili po preglednicah raziskovalnega dela v dobri sredini stolpca vseh raziskovanj v medicini. Toda, ni bilo publikacij.

Kaj če bi začeli z njimi v lastni režiji, publikacijo pa bi ustanovil takratni Republiški strokovni kolegij (RSK)!? Predsednik tega kolegija primarij dr. Jože Darovec se je takoj ogrel za zamisel. Nič nismo oklevali. Ministrstvo za informiranje je dalo uradni pristanek in publikaciji bi morali poiskati primerno ime. Nismo želeli kakšnega konvencionalnega naziva, pa je prijatelj prim. dr. Gorazd V. Mrevlje predlagal VICEVERSA.

Saj res, v doživljanju mnogih bolnikov je svet realnosti obrnjen in trudimo se, da spet poiščemo skladnost z njo. Gorazdov prijatelj je izdelal posrečen logotip s polovico v imenu obrnjenih črk. Temu smo dodali še podnaslov SLOVENSKE PSIHIATRIČNE PUBLIKACIJE.

Od vsega začetka smo VICEVERSO razumeli kot vseslovenski projekt. Ker je bilo treba izbrati glavnega urednika, smo za to nalogo zaprosili prim. dr. Jožeta Felca, predstojnika Psihiatrične bolnišnice Idrija, za vse nesporno avtoriteto pri strokovnih vsebinah, kot slovenskega pisatelja pa še s posluhom za jezik. Sam sem postal odgovorni urednik.

Ko sva s Felcem vabila kolegice in kolege v uredniški odbor in v sodelovanje pri publikaciji, sva napovedovala nekako takšno razporeditev gradiva:

1. samostojne publikacije kot monografije,
2. periodične publikacije v “revialni obliki”, kot je bila prav VICEVERSA,
3. priročnike in diagnostično-terapevtska pomagala (npr. teste).

Od tega smo skoraj v šestnajstih letih uresničevali publiciranje v "revialni obliki" ter z izdajanjem PRIROČNIKOV. Teh je bilo kar šest. Izdajanja monografij v zamišljeni obliki nismo uresničili.

Prva številka VICEVERSE je izšla marca 1992, zadnja štirinpetdeseta (+ ena brez številke) pa septembra 2007.

Vsebinsko je VICEVERSA ves čas sledila začrtani poti, namreč informiranju in izobraževanju. Ni dosegala ravni strokovne revije z znanstveno-strokovnimi prispevki, z recenzijo in povzetki v tujem jeziku. Takšnega kroga sodelavcev ni bilo mogoče stalneje pričakovati, pa tudi finančni okvir tega ni dopuščal.

Kljub skromnosti ni mogoče prezreti bogastva informativnih in izobraževalnih vsebin, z manjšo prednostjo psihofarmakoterapiji. Občasno so se pojavili sestavki, ki so presegli raven gole informacije, oglasili so se pisci izven ožjega psihiatričnega področja kot sta profesorja Zvezdan Pirtošek in Boris Sket. Doc. dr. Peter Pregelj je na strani VICEVERSE pripeljal prof. Marka Živina z Inštituta za patološko fiziologijo na MF v Ljubljani s pojasnjevanjem transmitsorskih sistemov v možganih. Nekaj številke je bilo prav impresivnih. Že v 5. številki smo objavili sestavke strokovnega srečanja "Prepoznavanje in pomoč ljudem v duševni stiski". 5. številko smo poimenovali "Madrid po Madridu" z objavo vseh prispevkov, s katerimi so slovenski psihiatri nastopili na 10. svetovnem psihiatričnem kongresu v Madridu (23.-28.VIII.1996). 30. številka je bila "jubilejna", v povečanem formatu, z odličnimi članki vodilnih slovenskih psihiatrov in psihologov.

VICEVERSO so kmalu odkrili predstavniki tujih in domačih družb (z izjemo tovarne Lek). Sponzorirali so posamezno številko in v njej objavili lastne, tuje (v originalu ali v prevodu), ali pa domačih avtorjev razprave o posameznem medikamentu. Po preštetju je bilo takšnih publikacij približno polovica. Toda, "navijaštva", kot pravi Darovec, nikoli ni bilo.

Na pobudo Jožeta Darovca je Inštitut za biomedicinsko informatiko MF v Ljubljani VICEVERSO vključil v medicinski informativni sistem. Tako so lahko pisci v VICEVERSO in Priročnike navajali svoje prispevke v bibliografijah, objave pa je v svoj sistem vnašal tudi COBISS.

VICEVERSE se za njenega življenja spominjam predvsem zaradi tesnega sodelovanja in mnogoterega dopisovanja s pokojnim primarijem dr. Jožetom Felcem. Bilo je poživljajoče, tako v uspešnih trenutkih kot v obdobjih blizu obupa in brezperspektivnosti.

Tako sva po šestnajstih letih in petinpetdesetih številkah skupaj skovala odločitev, da sta naju bolezen in starost že presegli in da je treba VICEVERSO izročiti mlajšim kolegom. Lahko bi govoril o oklevajočem odzivu, pa še ta je čez čas zamrl. Vmes so nekateri želeli VICEVERSO ohraniti. Dr. Brigita Novak-Šarotar se je oglasila s pismom, ki nosi datum 18.5.2006 in je bila pripravljena vstopiti v njeno uredništvo. Kot urednica se je podpisala na naslednji, zadnji številki.

A plamen je ugašal in ugasnil. Najlepše slovo VICEVERSI je zapisal primarij Felc v svojem zadnjem pismu (10.1.2010): "Bilo je prijetno! Tudi zato, ker je bilo iskreno!"

VICEVERSA je oživljena. Treba je gledati naprej. Nisem primeren človek. Nikoli ne hodim nazaj in cukam ljudi za rokav, češ, jaz sem to in to storil bolje. Naj vsaka generacija poišče svojo pot in tudi odgovarja zanjo.

Če pa siva glava le pove kaj za prihodnjost, bodo moje besede iste ali podobne kot v VICEVERSI pred enajstimi leti (2001).

Še naprej velja, da bo v ospredju dobro izobražen psihiater (in seveda psihiatrinja), skupaj z nadvse pomembno vzgojo srca, torej njegova človečnost, da ustvarja ljubeznivo bližino s svojim bolnikom.

Hrbtenica našega strokovnega dela naj bo vzporedno raziskovanje. Za bazične probleme se bo treba povezovati z bolj organiziranimi inštituti medicinskih fakultet, toda aplikativne so vselej dosegljive – in koristne, ker nas obvarujejo preveč ustaljene rutine, a jo tudi izboljšajo.

Brez besed stojim pred mrežo psihiatričnih ustanov. Jih je dovolj? Jih je premalo? Smo slabo organizirani in približani bolnemu človeku? Organizatorji imajo - v primerjavi z nami v preteklosti - obsežno mrežo bolnišnic, dispanzerjev, zasebništa, organizacij civilne družbe. Zametki "komunalne psihiatrije" v preteklosti zaradi (neo)kapitalizma izginjajo, s čim jih bomo nadomestili? Notranja demokracija, ki naj bi jo gojile terapevtske skupnosti, je ogrožena. Poprej veljavno načelo bio-psiho-socialnega pristopa nadomešča, po mojem, pretirano oklepanje psihofarmakoloških sredstev, s premalo podaljševanja v "psiho" in socialno okolje bolnika. Tam so pričakovanja na civilni družbi, ki pa se mora izviti iz nenaklonjenosti, celo sovražnosti do psihiatrije. Po prepričanju mnogih kolegic in kolegov Zakon o duševnem zdravju bolj sovražno obravnava psihiatrijo, kot pa resnično ščiti bolnika. Skoraj ni v njem besedice o razvoju in iskanju novih oblik zdravljenja in rehabilitacije.

Vse to dogajanje zahteva, po mojem, strnitev naših vrst, utrditev ponosa in zavedanja, da delujemo v eni najbolj razgibanih medicinskih strok novega stoletja. Tega združevanja in pripadnosti je – po mojem – v tem trenutku, v slovenski psihiatriji premalo. Bodo "mladi" spremenili razmerja in okrepili naše moči!?

Gre pa tudi za ugled in razumevanje naše stroke v najširši javnosti. Vsa prizadevanja v tej smeri gredo v okvir destigmatizacije bolnika in stroke. Res je v javnih občilih srečati mnogo imen naših kolegic in kolegov. Pred mnogimi leti sem govoril o vtisu, da pri tem govore o "tisti dobri, razcveteni, le zanje pomembni psihiatriji". Še vedno manjka beseda o drugih, obremenjujočih pojavih, o resničnem trudu tudi v najresnejših razmerah, ki pa jih obvladujemo in spreminjamo na bolje.

Izrečene besede nikakor ne želijo biti popotnica "novi" VICEVERSI. Publikacijo bodo oblikovali njeni ustvarjalci. Upam, da bo katera od misli postala drobno zrno tudi v njihovih prizadevanjih.